

**RADA
EURÓPSKEJ ÚNIE**

**V Bruseli, 4. decembra 2003 (13.04)
(OR. en)**

15634/03

**COHOM 47
PESC 762
CIVCOM 201
COSDP 731**

POZNÁMKA

---

od: Politický a bezpečnostný výbor (PSC)
komu: Coreper / Rada
Vec: Usmernenia EÚ o deťoch v ozbrojených konfliktoch

---

1. At its meeting on 4 December, the Political and Security Committee (PSC) agreed on the text of “EU Guidelines on Children and Armed Conflict”, prepared by the Council Working Party on Human Rights (COHOM). PSC also took note of the advice on these guidelines prepared by the Committee on Civilian aspects of Crisis Management (CIVCOM) and the Military Committee (EUMC).
2. Coreper is invited to:
  - examine the EU Guidelines on Children and Armed Conflict as set out in Annex at its meeting on 4 December 2003,
  - recommend that the Council approves these Guidelines as an A-item at its meeting on 8/9 December 2003.

USMERNENIA EÚ O DEŤOCH V OZBROJENÝCH KONFLIKTOCH

I. DETI V OZBROJENÝCH KONFLIKTOCH

1. Odhaduje sa, že iba za posledné desaťročie si ozbrojené konflikty vyžiadali životy viac ako dvoch miliónov detí a telesne zmrzali ďalších šesť miliónov. Konflikty oberajú deti o rodičov, o ľudí, ktorí sa o nich starajú, o základnú sociálnu a zdravotnú starostlivosť a vzdelanie. Na svete je asi dvadsať miliónov presídlených detí a detí, ktoré sa stali utečencami, ďalšie zadržávajú ako rukojemníkov, sú obeťami únosov alebo obchodu s deťmi. Systémy registrácie pôrodov a právne systémy pre mladistvých zlyhávajú. Odhaduje sa, že v každom okamihu sa ozbrojených konfliktov zúčastňuje najmenej 300 tisíc detských vojakov.
2. Deti majú po skončení konfliktov osobitné krátkodobé i dlhodobé potreby, ako je pátranie po rodinných príslušníkoch, odškodnenie a spoločenská reintegrácia, programy psychosociálnej rehabilitácie, účasť na programoch odzbrojenia, demobilizácie a reintegrácie ako aj potreby v rámci prechodného právneho systému.
3. V mnohých prípadoch prevláda atmosféra beztretnosti pre páchatel'ov trestných činov na deťoch, ktoré stanovuje medzinárodné humanitárne právo a Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu.
4. Dohovor o právach dieťaťa ratifikovali takmer všetky štáty, ale zďaleka nie všade sa uplatňuje. Hlavne počas ozbrojených konfliktov deti trpia viac ako ostatné obyvateľstvo, rozličnými spôsobmi a s dlhotrvajúcimi následkami. Vplyv ozbrojeného konfliktu na budúce generácie môže vyústiť do pokračovania bojov, či ich nového vzplanutia. Cieľom Opčného protokolu k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktach bolo čeliť tejto situácii.

II. ÚČEL

5. Podpora a ochrana práv dieťaťa je prioritou politiky EÚ v oblasti ľudských práv. Európska únia (EÚ) zastáva názor, že zaoberať sa problémom detí v ozbrojených konfliktoch je mimoriadne dôležité, pretože deti sú nositeľmi budúcnosti a preto, že majú práva stanovené v Dohovore o právach dieťaťa, v opčných protokoloch k dohovoru a v iných medzinárodných a regionálnych dokumentoch z oblasti ľudských práv. Cieľom EÚ je zvýšiť povedomie o tejto otázke tým, že postaví do popredia opatrenia EÚ realizované v tejto oblasti v rámci EÚ i vo vzťahu k tretím krajinám.
6. EÚ sa zaväzuje, že sa bude účinne a komplexne venovať otázke krátkodobých, strednodobých a dlhodobých vplyvov ozbrojených konfliktov na deti, pričom využije širokú škálu nástrojov, ktoré má k dispozícii a nadviaže na minulé i súčasné opatrenia (prehľad opatrení EÚ je uvedený v prílohe I). Cieľom EÚ je vplývať na tretie krajiny a mimoštátnych aktérov, aby uplatňovali medzinárodné štandardy a normy pre ľudské práva a humanitárne právo ako aj regionálne medzinárodné právne nástroje prijaté v oblasti ľudských práv (uvedené v prílohe II) a prijali účinné opatrenia zamerané na ochranu detí pred dôsledkami ozbrojených konfliktov, s cieľom zastaviť využívanie detí v armáde a ozbrojených skupinách a skončiť s beztrestnosťou.

III. ZÁSADY

7. EÚ je založená na zásadách slobody, demokracie, rešpektovania ľudských práv a základných slobôd a na zásadách právneho štátu. Tieto zásady sú spoločné členským štátom. Rešpektovanie ľudských práv je jedným z kľúčových cieľov spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ (SZBP), ktorej súčasťou je Európska bezpečnostná a obranná politika (EBOP). Rešpektovanie ľudských práv je aj súčasťou politiky Spoločenstva v oblasti obchodu, rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci.
8. EÚ a jej členské štáty venujú prvoradú pozornosť presadzovaniu a ochrane práv detí. EÚ sa pri svojom úsilí o ochranu práv detí zasiahnutých ozbrojeným konfliktom riadi príslušnými medzinárodnými a regionálnymi štandardami a normami z oblasti ľudských práv a humanitárnym právom, vrátane, okrem iného, dokumentov uvedených v prílohe II.

9. EÚ podporuje úsilie príslušných aktérov, ako sú predovšetkým generálny tajomník OSN, zvláštny splnomocnenec generálneho tajomníka pre deti v ozbrojených konfliktoch, UNICEF, UNIFEM, (Rozvojový fond OSN pre ženy) OHCHR (Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva), UNHCR, UNDP (Rozvojový program OSN), Výbor pre práva dieťaťa, Výbor pre ľudské práva, Rada Európy, OBSE/Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva, zvláštne mechanizmy OSN a iní príslušní aktéri ako Medzinárodný výbor Červeného kríža, Human Security Network a organizácie občianskej spoločnosti. EÚ súčasne aktívne prispeje a bude spolupracovať s týmito aktérmi s cieľom zabezpečiť posilňovanie a účinné uplatňovanie existujúcich medzinárodných záruk v oblasti práv dieťaťa.

IV. USMERNENIA

Základom pre určovanie situácií, v ktorých sú potrebné opatrenia EÚ, je pravidelné monitorovanie situácie, predkladanie správ a hodnotenie. V prípade operácií krízového riadenia vedených EÚ sa rozhodnutia budú prijímať podľa konkrétnych prípadov, pričom sa zohľadní potenciálny mandát na podniknutie osobitných krokov a prostriedky a kapacity, ktoré má EÚ k dispozícii.

A Monitorovanie a podávanie správ

10. Súčasťou pravidelných správ vedúcich misií Európskej únie, vedúcich misií civilných operácií, vojenských veliteľov EÚ (podľa postupnosti velenia) ako aj zvláštnych splnomocnencov EÚ bude, ak to bude odôvodnené, aj analýza vplyvu existujúcich, alebo blížiacich sa konfliktov na deti. Uvedené správy by sa mali venovať najmä násiliu voči deťom a ich zneužívaniu, verbovaniu a využívaniu detí armádami a ozbrojenými skupinami, zabíjaniu alebo mrzačeniu detí, útokom voči školám a nemocniciam, bráneniu humanitárnej pomoci, sexuálnemu násiliu voči deťom a násiliu páchanému na rodovom základe, únosom detí a opatreniam, ktoré na boj s týmito javmi prijali zúčastnené strany. Tam, kde je to vhodné, zahrnú do svojich bežne predkladaných správ i pravidelné hodnotenie účinku a vplyvu krokov EÚ na deti v podmienkach konfliktov. Pre príslušné pracovné skupiny môžu byť ďalším dôležitým zdrojom informácií skúsenosti získané počas operácií krízového riadenia EÚ, pokiaľ nie sú utajované.

11. Komisia upriami pozornosť Rady a členských krajín na príslušné správy predkladané v tejto oblasti a ak to bude vhodné a potrebné, poskytne ďalšie informácie o projektoch financovaných Spoločenstvom zameraných na deti v ozbrojených konfliktoch a na starostlivosť o deti po ukončení konfliktov. Členské štáty doplnia predložený prehľad informáciami o dvojstranných projektoch v tejto oblasti.

B. Hodnotenie a odporúčania pre opatrenia

12. Pracovná skupina Rady pre ľudské práva (COHOM) bude, v úzkej spolupráci s inými príslušnými pracovnými skupinami a na základe spomínaných správ a iných významných informácií, ako sú správy a odporúčania generálneho tajomníka OSN (vrátane zoznamu účastníkov ozbrojených konfliktov, ktorí verbujú alebo využívajú deti, uvedeného v prílohe k výročnej práve o deťoch v ozbrojených konfliktoch predkladanej Bezpečnostnej rade OSN), zvláštneho splnomocnenca generálneho tajomníka OSN pre deti v ozbrojených konfliktoch, UNICEF-u, špecifických mechanizmov OSN, zmluvných orgánov OSN monitorujúcich dodržiavanie ľudských práv a mimovládnych organizácií, pravidelne určovať situácie, ktoré si vyžadujú opatrenia EÚ, predovšetkým v prípade hrozieb, ktoré si vyžadujú okamžitú pozornosť. Pracovná skupina bude tiež odporúčať príslušné kroky na primeranej úrovni (Politický a bezpečnostný výbor/Coreper).

C. Nástroje EÚ vo vzťahu k tretím krajinám

EÚ má k dispozícii škálu nástrojov, na základe ktorých môže konať. S cieľom konsolidovať, posilniť a zlepšiť opatrenia EÚ vo vzťahu k deťom zasiahnutým ozbrojeným konfliktom bude EÚ vychádzať zo súčasných iniciatív (uvedené v prílohe I). EÚ má okrem toho k dispozícii ďalšie nástroje, vrátane nasledujúcich:

13. Politický dialóg: Téma ľudských práv ako súčasť politického dialógu EÚ s tretími krajinami a regionálnymi organizáciami bude zahŕňať, ak je to odôvodnené, všetky aspekty práv dieťaťa a starostlivosti oň v období pred vypuknutím konfliktu, v priebehu konfliktu a po jeho skončení.

14. Demarše: EÚ pošle demarše a vydá verejné vyhlásenia, ktoré budú naliehať na príslušné tretie krajiny, aby prijali účinné opatrenia zamerané na zabezpečenie ochrany detí pred dôsledkami ozbrojeného konfliktu, ukončenie využívania detí v armáde a v ozbrojených skupinách a na skončenie beztrestnosti. Úlohou osobitných splnomocnencov EÚ a vedúcich misií bude pokračovať, ak je to odôvodnené, v riešení danej otázky s mimoštatnými subjektami. EÚ bude, ak to bude vhodné, reagovať na pozitívny vývoj dosiahnutý v tejto oblasti.
15. Viacstranná spolupráca: Spoločenstvo sa podieľa na financovaní projektov, ktoré sa týkajú detí v ozbrojených konfliktoch vo viacerých oblastiach, najmä v oblastiach odzbrojenia, demobilizácie, reintegrácie a rehabilitácie (DDRR) a humanitárnej pomoci. Komisia určí možnosti rozšírenia tejto podpory, napr. v kontexte rámcového programu rozvojovej spolupráce (Country Strategy Papers) a jeho preskúmania v polovici trvania. Členské štáty sa tiež budú snažiť premietnuť priority stanovené v týchto usmerneniach do projektov dvojstrannej spolupráce.
16. Operácie krízového riadenia: v priebehu plánovania je potrebné venovať primeranú pozornosť otázkam ochrany detí. V krajinách, v ktorých je EÚ zapojená do operácií krízového riadenia, s prihliadnutím na mandát operácie a nástroje a kapacity, ktoré má EÚ k dispozícii, by operačné plánovanie malo, ak je to vhodné, zohľadniť osobitné potreby detí s prihliadnutím na mimoriadnu zraniteľnosť dievčat. EÚ bude v zmysle príslušných rezolúcií Bezpečnostnej rady OSN pri svojich opatreniach zameraných na zachovanie mieru a bezpečnosti venovať zvláštnu pozornosť ochrane, starostlivosti o deti a ich právam v ozbrojených konfliktoch.
17. EÚ využije rôzne nástroje, ktoré má k dispozícii a bude sa usilovať zabezpečiť zohľadnenie zvláštnych potrieb detí v rámci postupov včasného varovania a prevencie i počas skutočných konfliktov, mierových vyjednaní a v mierových zmluvách, tiež zabezpečí vylúčenie zločinov spáchaných na deťoch zo všetkých amnestií, aj v období rekonštrukcie, rehabilitácie, reintegrácie a dlhodobého rozvoja po ukončení konfliktu. V tejto súvislosti EÚ využije skúsenosti získané v rámci systému OSN a regionálnych organizácií a bude ich rozvíjať. Mimoriadne zraniteľné sú najmä dievčatá, utečenci, deti, ktoré boli presídlené, oddelené od rodiny, unesené, postihnuté HIV/AIDS, alebo ktoré sa stali obeťami sexuálneho vykorisťovania či väznia.

18. Odborná príprava: Koncepcia odbornej prípravy EÚ v oblasti krízového riadenia by mala zohľadniť výsledky týchto usmernení.
19. Ďalšie opatrenia: EÚ by mohla zvážiť, ak je to vhodné, využitie iných nástrojov, ktoré má k dispozícii, napríklad zavedenie cielených opatrení.

V. UPLATŇOVANIE A KONTROLA

20. Od pracovnej skupiny pre ľudské práva (COHOM) sa ďalej požaduje, aby:
  - a) dohliadala na uskutočňovanie opatrení EÚ podniknutých v súlade s týmito usmerneniami a na tento účel vypracovala postupy na zrealizovanie odseku 12. V tejto súvislosti sa odkazuje na závery Generálneho poradného výboru z 25. júna 2001, ktoré pripomenuli, že opatrenia Spoločenstva majú byť v súlade s aktivitami EÚ ako celku;
  - b) podporovala a dohliadala na začleňovanie problematiky detí v ozbrojených konfliktoch do všetkých súvisiacich politík a opatrení EÚ;
  - c) v úzkej spolupráci s príslušnými pracovnými skupinami, zvláštnymi splnomocnencami, vedúcimi misií, vedúcimi civilných operácií a vojenskými veliteľmi EÚ (podľa postupnosti velenia) zabezpečila priebežné hodnotenie uplatňovania týchto usmernení;
  - d) pokračovala, ak je to vhodné, v hodnotení ďalších foriem spolupráce s OSN a inými medzinárodnými a regionálnymi medzivládnyimi organizáciami, mimovládnyimi organizáciami ako aj hospodárskymi aktérmi, ktorí pôsobia v tejto oblasti;
  - e) predkladala Politickému a bezpečnostnému výboru výročnú správu o pokroku pri naplňaní cieľov stanovených v týchto usmerneniach;
  - f) dva roky po schválení týchto usmernení predložila Rade ich zhodnotenie a odporúčania na ich zdokonalenie alebo aktualizáciu, ak to bude vhodné;

- g) na tom základe zvažila vytvorenie centra (napríklad zvláštna skupina expertov alebo zvláštny splnomocnenec), s cieľom zabezpečiť uplatňovanie týchto usmernení v budúcnosti.

=====

Opatrenia EÚ vo vzťahu k deťom v ozbrojených konfliktoch (ORIENTAČNÝ ZOZNAM)*Nástroje spoločnej SZBP*

1. Závery Rady z 10. decembra 2002 (dokument 15138/02, strana 9).
2. Spoločné pozície týkajúce sa ľudských práv a dobrej správy vecí verejných v Afrike (98/350/SZBP).
3. Spoločné pozície týkajúce sa Rwandy, Somálska, Sierry Leone, Zimbabwe, Konžskej demokratickej republiky, Nigérie, Libérie, Angoly a Kuby (v niektorých prípadoch vrátane uvalenia cielených sankcií)
4. Spoločná pozícia týkajúca sa Medzinárodného trestného súdu (2001/433/SZBP v znení zmien a doplnení Spoločnej pozície 2002/474/SZBP).
5. Jednotné akcie (Konžská demokratická republika, Južné Osetsko, Bosna a Hercegovina, rôzni zvláštni splnomocnenci) a spoločné stratégie (Ukrajina, Rusko, región stredozemného mora).
6. Etický kódex EÚ pre vývoz zbraní prijatý 8. júna 1998. Prebiehajúce úsilie o zavedenie kontroly vývozu polovojenských zariadení v rámci celej EÚ.
7. Spoločná pozícia týkajúca sa sporných diamantov a Nariadenie Rady zavádzajúce certifikačnú schému Kimberleyho procesu pre medzinárodný obchod so surovými diamantmi (dokument 15328/02).
8. Usmernenia politiky EÚ vo vzťahu k tretím stranám týkajúce sa mučenia a iného krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (dokument 7369/01) a pracovný dokument týkajúci sa uplatňovania usmernení (dokument 15437/02).
9. Usmernenia Európskej Únie týkajúce sa trestu smrti (dokument 9199/98).
10. Usmernenia Európskej Únie v oblasti dialógu o ľudských právach (dokument 14469/01).

Krízové riadenie (EBOP)

11. Závery Rady z 16. júna 2003 o operácii Artemis v Bunia, Demokratická republika Kongo (dokument 10369/03).
12. Operácie krízového riadenia v Bosne a Hercegovine, Bývalej juhoslovanskej republike Macedónsko.
13. Závery Rady týkajúce sa deklarácie EÚ a OSN o vzájomnej spolupráci v oblasti krízového riadenia (dokument 12875/03).
14. Závery Rady z 21. júla 2003 o spolupráci medzi EÚ a OSN v oblasti krízového riadenia: ochrana civilistov počas operácií krízového riadenia, ktoré vedie EÚ (dokument 11439/03).

15. Návrh usmernenia o ochrane civilistov počas operácií krízového riadenia, ktoré vedie EÚ (dokument 14805/03).
16. Celková koncepcia EÚ pre misie v oblasti právneho štátu v rámci krízového riadenia, vrátane príloh (dokument 9792/03).
17. Uplatňovanie programu EÚ pre prevenciu násilných konfliktov (dokument 10680/03). Tento program stanovuje rôzne iniciatívy EÚ podniknuté v rámci prevencie konfliktov, vrátane odbornej prípravy štátnych úradníkov.
18. Harmonizácia odbornej prípravy o civilných aspektoch krízového riadenia EÚ a nábore pracovníkov (dokument 11675/1/03) a Spoločné kritériá pre odbornú prípravu o civilných aspektoch krízového riadenia EÚ (dokument 15310/03).
19. ES prispelo k zvýšeniu možností OSN v takých oblastiach, ako je rýchle nasadenie, odborná príprava a DD&R (odzbrojenie, demobilizácia a reintegrácia). Komisia a odbor pre politické záležitosti Sekretariátu Rady vypracovali „ukazovatele konfliktov“ (kontrolné zoznamy krajín v ťažkej situácii). Jedným z príkladov programu je spolupráca s Africkou úniou s cieľom zvýšiť jej schopnosti stavať na mierových riešeniach konfliktov a neformálna spolupráca s partnerskými krajinami zameraná na špecifické oblasti, ako sú ilegálny vývoz dreva a vodné zdroje.

Nástroje Spoločenstva (rozvojová spolupráca, obchod, humanitárna pomoc)

20. Rezolúcia Rady o sociálnej zodpovednosti podnikov (dokument 5049/03).
21. Rôzne dohody o obchode a spolupráci, najmä Dohoda o partnerstve medzi EÚ a štátmi spoločenstva ACP (africké, karibské a tichomorské štáty) podpísaná v Cotonou, ktorá obsahuje osobitné ustanovenia o deťoch, predchádzaní konfliktom a ľudských právach.
22. Pomoc zraniteľným deťom a ich ochrana sa chápe v širšom kontexte boja proti chudobe a teda v rámci rozvojovej spolupráce Európskeho spoločenstva. Deti sú dôležitou cieľovou skupinou vonkajšej pomoci, najmä politik v rámci jednotlivých odvetví, ako sú vzdelávanie a zdravotníctvo. Európske spoločenstvo financuje početné aktivity zamerané na deti prostredníctvom ECHO (Úrad EK pre humanitárnu pomoc), EDF (Európsky rozvojový fond), EIDHR (Európska iniciatíva pre demokraciu a ľudské práva).
23. Pomoc deťom v ozbrojených konfliktoch a ich ochrana je organizovaná v rámci viacerých programov Komisie. Presadzovanie práv detí bolo jednou z priorít financovania v rámci Európskej iniciatívy za ľudské práva a demokraciu v r. 2001 a integrálnou súčasťou financovania v rokoch 2002 – 2004.

24. Aktivity zamerané na deti boli jednou z troch priorít stratégie ECHO 2003. Stratégia ECHO v minulosti podporovala humanitárne operácie súvisiace s deťmi. Príkladmi projektov, ktoré sa realizovali v rokoch 2001 a 2002 sú: projekty demobilizácie, rehabilitácie a reintegrácie (Uganda), projekty v oblasti zdravotnej starostlivosti a výživy (Sudán, Kolumbia, Palestína), psychosociálna podpora (Sierra Leone, Sudán, Západný breh Jordánu, pásmo Gazy a Libanon), financovanie škôl v núdzových táboroch pre presídlené osoby (okrem iného Konžská demokratická republika, Sudán, Sierra Leone, Bývalá juhoslovanská republika Macedónsko), vyhľadávanie rodinných príslušníkov a opätovné zjednotenie rodín (Kolumbia).
25. ECHO financoval aj výskum a právnu pomoc organizáciám Save the Children, Belgický červený kríž a iným subjektom a uvažuje o podpore iniciatívy UNICEF zameranej na zvýšenie dostupnosti kvalitných údajov o deťoch zasiahnutých ozbrojenými konfliktmi.

Opatrenia na viacstranných fórach

26. Rezolúcie o právach dieťaťa, ktoré EÚ každoročne predkladá spolu s juhoamerickou a karibskou skupinou (GRULAC) v Komisii pre ľudské práva a v Treťom výbore Valného zhromaždenia OSN. Tieto rezolúcie obsahujú ustanovenia o deťoch v ozbrojených konfliktoch.
27. Vyhlásenia EÚ v Bezpečnostnej rade a príspevky Únie na tomto fóre, vo VZ OSN, Komisii pre ľudské práva a na zvláštnom zasadnutí VZ OSN (8. - 10. mája 2002), Dohoda z Monterrey.

Európsky parlament

28. Európsky parlament vyzval Radu, aby v rámci svojej výročnej správy za rok 2003 (prijatá v septembri) prijala obmedzenú stratégiu o deťoch v ozbrojených konfliktoch.
29. Spoločná parlamentná skupina EU-ACP prijala na svojom zasadnutí 12. októbra v Ríme rezolúciu o deťoch v ozbrojených konfliktoch. Následne dvaja členovia skupiny vypracovali správu, ktorá bola zverejnená v júni 2003.

Príslušné medzinárodné a regionálne nástroje*Práva dieťaťa*

- Dohovor o právach dieťaťa, 1989
- Druhý opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch, 2002
- Prvý opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii, 2002
- Africká charta o právach a starostlivosti o dieťa, 1990
- Dohovor MOP č. 182 zákaze a okamžitých opatreniach na odstránenie najhorších foriem detskej práce, 1999

Medzinárodné humanitárne právo, utečenci a vnútorne presídlené osoby

- Ženevský dohovor o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami, 1949
- Ženevský dohovor o ochrane civilných osôb počas vojny, 1949
- Dodatkový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Prvý protokol), 1978
- Dodatkový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí ozbrojených konfliktov, ktoré nemajú medzinárodný charakter (Druhý protokol), 1977
- Dohovor o právnom postavení utečencov, 1951
- Protokol o právnom postavení utečencov, 1967
- Hlavné zásady o vnútornom presídlení, 1998

Medzinárodné trestné právo

- Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu, 2002
- Zmenený a doplnený štatút medzinárodného trestného tribunálu pre trestné stíhanie osôb zodpovedných za závažné porušenia medzinárodného humanitárneho práva spáchané na území bývalej Juhoslávie od roku 1991, 1993 (v znení zmien a doplnení z r. 1998, 2000, 2002)
- Štatút Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu, 1994

Rezolúcie Bezpečnostnej rady

- Rezolúcia Bezpečnostnej rady 1261 (1999)
- Rezolúcia Bezpečnostnej rady 1314 (2000)
- Rezolúcia Bezpečnostnej rady 1379 (2001)
- Rezolúcia Bezpečnostnej rady 1460 (2003)
